

LUND UNIVERSITY

Ekonomiska kriser förr och nu: Varför gick allt snett på 70-talet?

Carlson, Benny

Published in:
Ystads allehanda.

1983

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Carlson, B. (1983). Ekonomiska kriser förr och nu: Varför gick allt snett på 70-talet? *Ystads allehanda*.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Ekonomiska kriser förr och nu: Varför gick allt snett på 70-talet?

Den senaste ekonomiska krisen har hållit sin förlamande hand över Sverige och världen i snart tio år. Rådvilla politiker och ekonomer hoppas måhända att en ny Keynes ska dyka upp och förklara hur man med några geniala schackdrag kan bryta dödläget. I väntan på en ekonomisk-teoretisk Messias kan man med fördel dra lärdom av det förflutna och vem skulle bättre kunna sprida historiskt ljus i krismörkret än Erik Lundberg,

Bilden av 70-talets kris är splittrad, men några fragment blänker igenkännande mot oss alla: Oljeprischockerna, den misslyckade stabiliseringspolitiken, det förryckta konjunkturmönstret, inflationen, kostnads- och lönsamhetskrisen, underskotten i bytesbalans och statsbudget, stagnationen, strukturproblemen, målkonflikterna (t ex inflation – arbetslöshet) och systemdebatten (marknads-ekonomens roll).

Utifrån detta kaos blickar Erik Lundberg i sin nya bok, "Ekonomiska kriser förr och nu", (SNS) åter mot tre tidigare kriser på 1900-talet och uttrycker sin "förvåning över hur mycket lättare krisproblemen klarats upp under dessa tidigare skeden".

DE TRE KRISERNA

Depressionen efter första världskriget (1920–23) var djup men kort. Krisen betraktades som ett nödvändigt ont och den passiva attityden hade den fördelen att kraften i konjunkturuppsvinget ökade tack vare ett elastiskt arbetskraftsutbud. Med hjälp av en undervärderad krona upplevde Sverige en exportledd expansion under resten av 20-talet.

Om orsakerna till 30-talsdepressionen tvistar de lärde ännu. Monetaristerna hänvisar till en restriktiv penningpolitik, keynesianerna till otillräcklig effektiv efterfrågan och låga/instabila privata investeringar. Hur som helst kom Sverige än en gång ganska helskinnat genom krisen. Inte så mycket på grund av expansiv finanspolitik (för lite och för sent) som tack vare en undervärderad krona (deprecieringen 1931) under vars beskydd hemmamarknadsindustrierna kunde expandera.

På 30-talet frågade man sig bland ekonomerna om inte krisen var uttryck för ett systemfel i kapitalismen. Men den första

och den fulla sysselsättningens politik.

Ändå fanns det inte, tycker Lundberg, mycket som förbättrade det kommande debaclet. Men under ytan fanns en rad icke mätbara, kvalitativa faktorer som påverkade ekonomins funktionssätt: Tillväxt, lönsamhet och effektivitet var begrepp som hamnade i skamvrån medan miljöproblemen kom i ramp-ljuset. Arbetskraftens rörlighet begränsades och progressiviteten i skatteskalorna ökade. Allt handlade i grund och botten om fiendlighet mot marknadssystemet, vilket innebar "en försämring i klimatet för nyföretagande och innovationer som inte kan mätas men väl upplevas".

FOLKHEMMET VACKLAR

När sen åskan, i form av oljekrisen, slog ner i det svenska folkhemmet, där grunden redan var anfräkt, började hela bygget vackla. Tidigare kriser hade Sverige ridit ut bättre än omvärlden. Nu blev det tvärtom och orsakerna är flera, t ex:

- Krisen gäller i högre grad än tidigare ekonomins utbudssida. Och utbudssidans elasticitet har minskat genom bristande rörlighet, försämrade incitamentsstruktur (solidarisk lönepolitik, höga marginalskatter) och offentliga sektorns höga andel av BNP.

- Den svenska kronan har varit övervärderad och devalveringarna 1977 och 1981 var otillräckliga. Först med devalveringen 1982 kan man tala om en "offensiv växelkurspolitik".

- Den ekonomiska politiken har under krisens gång förlorat i effektivitet. Vad gäller finanspolitiken utgörs en allt större del av budgetunderskottet av räntor på statsskulden, och de har liten expansiv effekt. Penningpolitiken har i sin tur blivit uppbunden av utlandsupplåningen.

landets ledande konjunkturexpert i närmare ett halvsekel, den jämte Gunnar Myrdal ende kvarlevande medlemmen av Stockholmsskolan, en av "ekonomerna kring Wigforss", Konjunkturinstitutets förste chef osv, alltså en garvad keynesian med blick för den ekonomiska politikens alla möjligheter och omöjligheter.

kan bota (utan bara förvärva) – men man kan inte komma ifrån att han har ett pragmatiskt fruktbart sätt att betrakta de svårigheter som är förknippade med krisen.

Frågan är förstas om krisen alls är resultatet av en olycklig kombination av problem. Man kan t ex hävda att 70-talets kris, liksom 30-talets, är en struk-

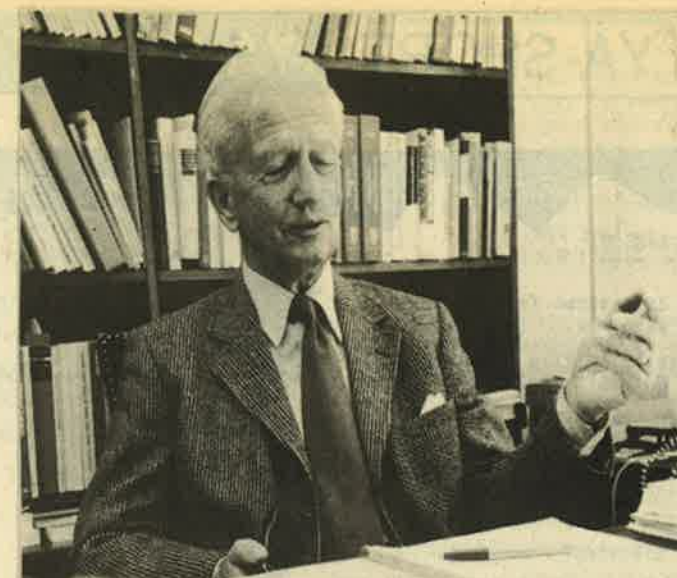
turkris i skarven mellan långa utvecklingsperioder. Då är man inne på ett resonemang om "långa vågor" och problemen blir effekter av och inte orsaker till krisen. Lundberg nämner fö o också möjligheten av att vi befinner oss i utförlöpan på en Kondratieff-cykel.

Erik Lundberg är kanske ingen Messias som kan visa vägen

ut ur krisen. Men han har gjort en intressant probleminventering och han är alltid värd att lyssna till eftersom han är så väl förtrogen med de teoretiska och praktiska aspekterna av konjunkturer och ekonomisk politik.

BENNY CARLSON

FOTNOTER: Den s k stockholmsskolan, som konkurrerar

Professor Erik Lundberg, en garvad keynesian som jämför 1900-talets stora ekonomiska kriser.

med Keynes om äran av de ekonomisk-teoretiska genombrotten på 30-talet, bestod av Erik Lindahl, Gunnar Myrdal, Bertil Ohlin, Erik Lundberg, Ingvar Svennilson, Alf Johansson och

Dag Hemmarskjöld.

Den halvsekelånga Kondratieff-cykeln har lanserats av Joseph Scumpeter och är uppkallad efter den ryske ekonomen N. D. Kondratieff.

På nya poster

I samverkan med Comfort Hotels AB utvecklar nu Kolmårdens Djurpark sin verksamhet. Bakgrunden är tillkomsten av det nya storhotellet i Kolmården.

Djurparken organiserar om och bildar en marknadsavdelning med Kjell Thulin som marknadschef och tillika 2:e vice verkställande direktör. Såsom försäljningskonsulent anställs Mats Lindfors, civil-ekonom i internationell ekonomi, med huvuduppgift

att sälja. Vildmarkshotellet i Kolmården och Grand Hotell i Norrköping på konferens och turistmarknaden.

Kj. Thulin

M. Lindfors

PRICE WATERHOUSE
AUKTORISERADE REVISORER ÖPPNAR
KONTOR I
YSTAD!

egentliga systemkrisen kom, menar Lundberg, för Sveriges del först efter andra världskriget. Frukten för en ny stor efterkrigsdepression ("ovanligt väl underbyggda felprognoser"), inflationstendenser och mera ambitiösa politiska mål ledde till en planhushållningsdebatt som "avdunskade när samhällsekonomin i själva verket visade sig fungera alldeles utmärkt".

OROANDE TENDENSER

Därefter följde som bekant ett gyllene kvartssekel när allt gick som smort, när recessionerna bara var en "retardering av tillväxttakten", när den keynesianska stabiliseringspolitiken tycktes ha läget under kontroll och mest kom att handla om "timing" och "fine tuning".

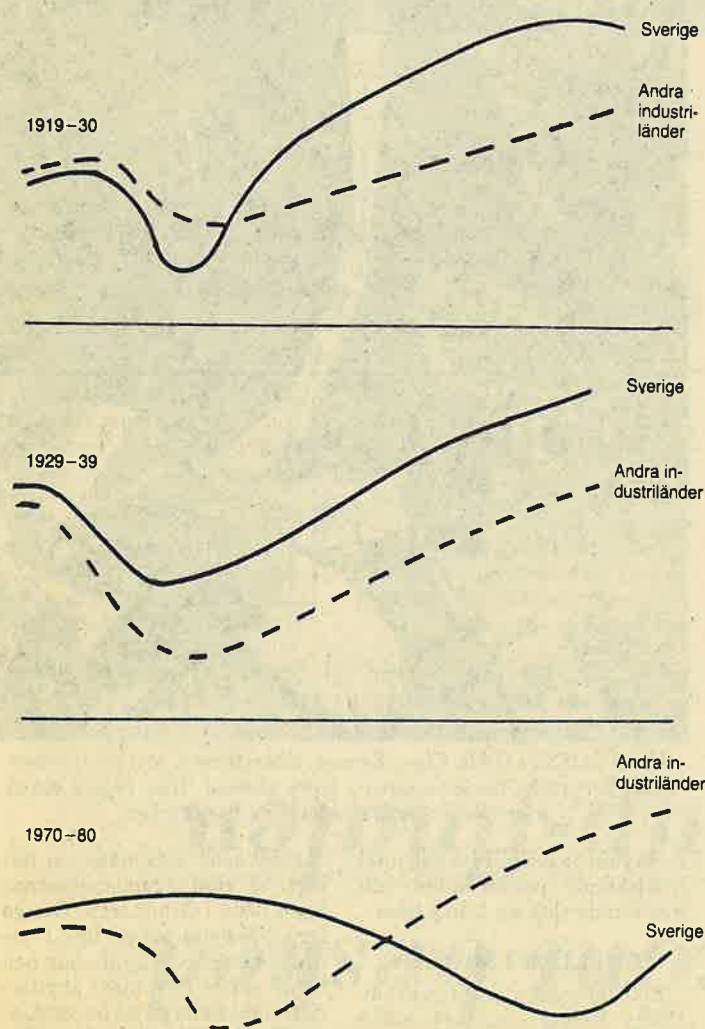
Under 60-talet kunde emellertid vissa oroande tendenser skönjas. Industriproduktionens ökningstakt avtog. Inflationen ökade till följd av budgetunderskotten i USA (Vietnamkriget)

• Marknadsekonomins funktionsförmåga sätts i fråga. Främst gäller frågan huruvida vinsten kan styra näringslivets investeringar på ett vettigt sätt i en tid av stora yttre störningar och osäkerhet om framtiden. Här kommer löntagarfonderna in i bilden.

De olika problemen hänger förstås ihop på ett eller annat sätt. Devalveringen kräver för att lyckas flexibilitet och rörlighet i näringsliv och på arbetsmarknad. Den politiskakrisen (fonderna) blir avgörande för lösningen av den ekonomiska krisen. O s v i all oändlighet.

PRAGMATISKT

Erik Lundberg är alltså en ekonom som sätter sitt hopp till marknadsekonomins dynamiska kraft och som inte helt förlorat hoppet om den keynesianska stabiliseringspolitiken. Man må dela hans synsätt eller inte – det är ju t ex högst rimligt att hävda att vi är inne i en miljökris som ingen tillväxt i världen

Diagrammen över industriproduktionen i Sverige och andra industriländer under och efter 1900-talets tre stora kriser visar hur väl Sverige lyckades de första två gångerna och hur illa det gick på 70-talet.

Stora Östergatan 7 27100 YSTAD Tel 0411-14001

Aukt. Revisor Lars Helgesen

PRICE WATERHOUSE är en av världens största revisions- och konsultorganisationer med 25.000 anställda, i 95 länder. PRICE WATERHOUSE I SVERIGE har ca 100 anställda, varav ett tjugotal auktoriserade revisorer. Vår strategiska målsättning är att vara den mest framstående revisions- och konsultorganisationen genom att erbjuda marknadsanpassade och högklassiga tjänster via våra fullservicekontor i Stockholm, Göteborg och Malmö/Ystad. Varje svenskt PRICE WATERHOUSE-kontor skall aktivt kunna svara upp mot marknadens krav och ge stimulerande bidrag till näringslivets utveckling – inte minst genom att ge vår personal professionella och ekonomiska utvecklingsmöjligheter.

BRUNKEBERGSTORG 2
Box 1612
11186 STOCKHOLM
Tel 08-22 82 20 Telex 11694

DROTTNINGGATAN 36
41114 GÖTEBORG
Tel 031-17 94 25 Telex 20980

ENGELBREKTSGATAN 18
21133 MALMÖ
Tel 040-710 15 Telex 33656

**Price
Waterhouse**
Auktoriserade Revisorer